

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

ØNSKER SINE VENNER

OG MEDARBEIDERE

GLEDELIG JUL 1981

RAPPORT FRA ÅRET SOM ER GÅTT:

NEG har i 1981 sendt ut 6 spørrelister, og aksesjonsført 486 svar. Svarene fordeler seg slik:

1980:	130: Fødselsdagsfeiring	105 svar
1981:	131: Utburden	96 "
"	132: Borktaking og salg av bork	54 "
"	133: Barkestampe	35 "
"	134: Garverhåndverket	47 "
"	135: Garveren og garverhåndverket	8 "
"	136: Lusepung, luseplattung og veggelus	54 "
	Svar på diverse eldre lister	69 "
	Renskrift og aksesjonsførte svar på 88: Møtestaden	<u>28 "</u>
	Aksesjonsført 1981	<u>486 svar</u>

I tillegg til dette har NEG mottatt et materiale om den kristne lekmannsbevegelsen i Tune, ca 1920-1940.

FØDSELSDAGER:

For et år siden - i desember 1980 - sendte vi ut listen om fødselsdagsfeiring. Vi har fått så mange fine svar, - sånne levende og morsomme skildringer av hvordan store og små åremålsdager feires rundt omkring. En mengde fotografier har vi fått, og sanger! Ofte når vi har lest disse svarene er vi blitt revet med av den glede over venne- og familiesammenkomster som er for midlet gjennom skrift.

Som vi nevnte i innledningen til denne spørrelisten, sendte NEG i 1953 ut liste nr. 39: Høgtidsmat ved familiefester. Her stilte vi blant annet noen spørsmål om nettopp feiring av fødselsdager. På denne måten har vi nå et materiale med perspektiv tilbake - og med 30 års intervall i nedtegningene. Og det er ikke vanskelig å se hvordan feiring av fødselsdager i hjemmene - med venner og framfor alt slekt, er blitt mer og mer vanlig, og har fått større og større betydning for den enkelte og hans eller hennes familie.

Dersom det sitter medarbeidere omkring og har feiret fødselsdag siden sist, så skriv til oss! Vi sender spørrelisten, papir og konvolutter, - det er aldri forsent for NEG. Vi er også takknemlige om dere bare skriver fritt om hvordan en merkedag forløp: store og små gleder, gjester, gaver, sanger, taler.

" UTBURDEN ":

Når det gjelder spørreliste 131: Utburden, utsendt i januar 1981, var vel opprinnelig våre håp nokså beskjedne: Hva vet folk idag om slikt? Hva bryr de seg om slikt nåtildags? Vi ventet oss ikke så mye. Men sannelig ble våre anelser gjort til skamme. Vi har fått inn både mange, lange og levende skildringer av utburden, - dette gjenferd av et myrdet, udøpt barn. I tillegg har vi fått en mengde andre beretninger om møte med gjenferd og "spøkelser" av forskjellig slag: både selvopplevd, og ting man har hørt fortalt. Den irske statsstipendiat Anne O'Connor, som bruker dette stoffet i en sammenliknende studie, arbeider nå med dette i Irland.

Det knyttet seg selvsagt en del spenning til våre 4 lister om garverhåndverket. Det er alltid spennende å sende ut en liste. Men når vi spør etter spesialkunnskaper er det alltid ekstra hyggelig å få så mange, fylldige svar.

Det kan være på sin plass med en forklaring på spørrelistene 134 og 135. 135 er en liste spesielt utformet for informanter som selv er utlært i garverhåndverket, og selv har arbeidet som garvere. Liste 134 er utformet slik at våre medarbeidere, som vet en del om kunsten å garve huder og skinn, kan skrive det de vet. Og det har vist seg at mange faktisk vet en del om dette, selv om det jo nå er mange år siden håndverket ble drevet i noen utstrekning.

Også når det gjelder dette materialet har vi fått en del fine fotografier, og noen skisser av redskaper. Marit Holme, en magistergradsstudent som vil skrive om garverhåndverket, har også vært på flere feltarbeid for NEG, der hun har fotografert og intervjuet garvere flere steder i landet. Likeledes har vi fått kopier av bøker og dokumenter knyttet til garveribedrifter. Det er inspirerende å møte så mye velvilje, og slik positiv holdning hos bedriftsledere og garvermestere som vi har møtt i denne forbindelse! Og likeledes er det inspirerende å oppdage den store historiske interesse som håndverkere har for sitt fag og sine arbeidsplasser.

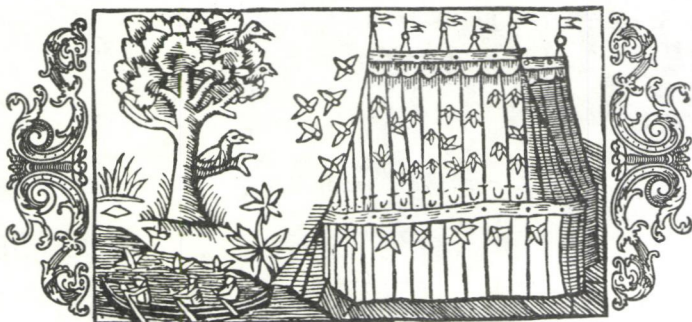
VEGSELUS :

Spørreliste 136 om Lusepung, luseplattung og veggelus sendte vi ut i september i år, på oppfordring av professor Ove Arbo Høeg. Som vi skrev i følgeskrivet er dette emnet både lite og kuriøst, - men spør om ikke våre trofaste medarbeidere også denne gang har vist sine iakttagelsesevner og - ikke minst - sin sans for humor! Vi takker for det som foreløpig er kommet, og minner igjen om at det aldri er for sent: Emnene er stadig aktuelle!

Olaus Magnus skriver i sin historie om de Nordiske folk, 20. bok, 6. kapittel, følgende:

För att fördrifva mygg och vägglöss ur husen röker man rummen med sågspån, som vid sågning af furuträ massvis hopsamlas, eller med svartkummin, likaså med torrt porsris, svafvel, bdellium, illaluktande törne och äfven med kodynga. För att få bort detta otyg kan man också bestänka huset med ett uppkok på roten af lupiner, svartkummin, malört eller ruta. Ett ypperligt medel att utrota vägglöss är att utsätta dem för den fräna lukten af det röda skinn, som af tyskarna kallas *Reusch leder* (ryssläder); detta slags skinn införes till Italien från Moskva öfver Bulgarien och kommer så till Rom för att säljas. Likaså tager man döden på dem med osläckt kalk, blandad med svafvel. Vägglössen aflifvas också med en blandning af olja, kvicksilfver, salt, ättika och galläpplen, som hopröres och kokas, hvarpå den två eller tre gånger strykes i sängarnas springor. Ett enklare och vanligare medel är dock att använda sjudande vatten, som tränger djupare in och äfven förstör dessa skadedjurs ägg.

Som vi ser, har menneskenes kamp mot disse uønskede gjester pågått i hundreder av år, og med sinnrikt uttenkte remedier. Lusepungen omtales derimot ikke av Olaus Magnus, og av de 54 svar vi har fått inn er det bare en eneste medarbeider som kjenner til at lusepungen har vært brukt til å fange veggelus i.

Som i foregående år har vi i 1981 levert ut kopier av vårt materiale til interesserte brukere av mange slag. Kopieringsservicen utføres nå, etter at alt materialet er filmet, på vår fotokopieringsmaskin. Kopiene er dyre, kr. 1,50 pr. ark. Men arbeidsprosessen er også sterkt forenklet, og dette spiller jo en rolle kostnadsmessig. Likeledes har vi hatt mange henvendelser som har bedt om spørrelistene våre. Vi har også forhåpninger om å få en del materiale til NEG gjennom slike kontakter..

NEG har fra 1. november 1981 ansatt cand. mag. Anne Hoel som administrasjonssekretær. Anne Hoel har arbeidet for NEG leilighetsvis de siste par årene, og kjenner materialet og arbeidet med det. Det er en glede for oss at vår stab nå er fulltallig: en professor, en konservator og en administrasjonssekretær.

Vår daglige "høvding", professor Andreas Ropeid, er for nok en 2-års-periode valgt til bestyrer ved Institutt for folkelivsgransking, Universitetet i Oslo.

Vi takker alle våre medarbeidere for året som er gått, og ønsker at vårt samarbeid vil bli like godt i året som kommer. Gjennom arbeidet for NEG er dere alle med på å skrive historie.

Beste hilsener fra

Andreas Ropeid
Andreas Ropeid

Anne Swang
Anne Swang

Anne Hoel
Anne Hoel

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING har gitt ut disse spørrelistene:

1. Ard og plog
2. Transport av høy
3. Brynet
4. Baking
5. Vannbæring + till.
6. Folkelege musikkinstrument + till.
7. Skav + till.
8. Beit og brom
9. Lauving
10. Lynging og mosing
11. Ymse attåtfør
12. Gamal engkultur
13. Gjødsestell + till.
14. Våronna
15. Gjerde
16. Kornskurd
17. Torvtaking
18. Juletre og julehalm
19. Slaktedyr
20. Leming, salting, turking og røyking
21. Vidjer
22. Klaver og helder
23. Bordskikk til hverdags
24. Måltider og mat
25. Ymse matsortar
26. Klubb, klot, kumle og krumme
27. Fisk i kosthaldet
28. Drikk til maten til kvardags
29. Julenissen
30. Køyre-uksar
31. Seng og sengeutstyr
32. Servering av smør
33. Stallen
34. Kjøtmat
35. Ølbrygging
36. Helsing, fakter og åtferd + till.
37. Høgtidsmat - årsfestar
38. Husbyggingsseremoniar
39. Høgtidsmat - familiefestar
40. Kvae
41. Reip
42. Tau
43. Ting til legedom
44. Veving
45. Barnestell 1
46. Barnestell 2
47. Mjølkesalg + till.
48. Grenser og grensemerke
49. Kyrkjelege skikkar + till.
50. Bruk av ringer
51. Hesjer
52. Tresking 1
53. Tresking 2
54. Treske- og reinskemaskinar
55. Fargere
56. Tøystamper
57. Løa
58. Råmelk
59. Kornturking
60. Badstova
61. Turkestova
62. Kjona
63. Makina
64. Død og begravelse
65. Ord og nemningar i samband med husdyr
66. Himmel, vær og vind
67. Skikk og bruk ved gudstjenesten og ved de kirkelige handlinger
68. Bålbrenning på visse dager i året
69. Tettemelk og forrådsmelk
70. Fra robåt og seil til motor
71. Gifteferdig ungdom
72. Mors- og farsdag
73. Turkeinnretningar for korn og malt

74. Bruk av truger
 75. Litt krøttermedisin
 76. Dei "kloke"
 77. Hesteselen
 78. Drag for hest
 79. "Bindebrev" og andre brev
 80. Folkemedisin
 81. Attergangar og vardøger
 82. Brønner
 83. Jakt
 84. Fangst
 85. Tradisjoner, tro og segner
     omkring jeger og jaktdyr
 86. Ski og skiløyping
 87. Høyre- og venstretrafikk
 88. Møtestaden
 89. Kristeleg møteverksemd
     og møteform
 90. Praktisk misjonsarbeid
 91. Vern mot frost
 92. Bruk av tobakk
 93. Barn i skolealderen
     fram til konfirmasjonen
 94. Muntlig tradisjon om
     hendelser omkring 1814
 95. Heimanfylgje og bryllups-
     gåver
 96. Ildbønner og karebønner
 97. Tillegg til 77, Hesteselen
 98. Tillegg til 88, Møtestaden
 99. Tillegg til 90, Praktisk
     misjonsarbeid
 100. Om en sykdom på husdyr
 101. Matstova
 102. Enkle låteredskap
 103. Blåseinstrumenter
 104. Diverse musikkinstrumenter
 105. Sauehald
 106. Foreningar og organisasjonar
 107. Stell av linplagg etter vask
 108. Blomster i hagen og i stua
 109. Forkynnningar
 110. Arbeidsdeling mellom menn
     og kvinner
 111. Gamle idrettsleikar for
     vaksne og ungdomar 1
 112. Mors- og farsdag i 1966
 113. Geitehold
 114. Tenner og tannverk
 115. Drikkekar av tre
 116. Vevstol og veving
 117. Hans Nielsen Hauge
 118. Matklokka
 119. Fra spinnemateriale til tråd
 120. Tradisjon om militærvesenet
 121. Hviledagen
 122. Driftehandel med storfe
 123. Bruk av poteter i dag
 124. Marknaden
 125. Årefeste
 126. Lucia-opptog
 127. Forteljingar om Gjest Baardsen
     og Ole Høiland
 128. Syersker
 129. Krigstradisjon
 130. Fødselsdagsfeiring
 131. Utburden
 132. Borktaking og salg av bork
 133. Barkestampe
 134. Garverhåndverket
 135. Garveren og garverhåndverket
 136. Lusepung, luseplattung, veggelus.